

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертацію Короткової Юлії Михайлівни на тему
«Теорія і практика підготовки філологів в університетах Греції
другої половини XX – початку XXI століття»,
представленої до захисту на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 –
загальна педагогіка та історія педагогіки**

Тема, обрана Ю. М. Коротковою для докторського дослідження, не викликає заперечень з декількох міркувань. По-перше, в сучасному глобалізованому світі, на шляху євроінтеграції України спостерігається значне збільшення потреби у запровадженні в освітньо-науковий простір нашої держави інноваційних змін, спрямованих на максимальне наближення до стандартів мовної освіти країн Європейського Союзу, які задекларовані в Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти та сприяють подоланню бар'єрів в спілкуванні різними мовами.

По-друге, історико-педагогічний аналіз теорії та практики підготовки філологів у різних країнах світу, актуалізація творчих знахідок та позитивного досвіду може стати надійним джерелом розбудови національної системи вищої філологічної школи. Незважаючи на велику кількість історико-порівняльних досліджень, присвячених висвітленню питань забезпечення філологічної освіти в розвинених країнах світу, насамперед у США, Великій Британії, Франції, Німеччині, у науковому просторі України досвід університетів Греції у цій галузі досі залишався поза увагою науковців.

По-третє, наявність високого рівня комунікативної компетенції, володіння декількома іноземними мовами, є базовим життєвим умінням особистості XXI століття, запорукою конкурентоспроможності фахівця та престижу української вищої освіти у світовому освітньому просторі, в цілому. Концептуальні положення нормативних документів щодо мовної освіти України (Закону України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про засади державної мовної політики», Національної доктрини розвитку освіти України у

XXI столітті, Указу Президента України «Про оголошення 2016 року Роком англійської мови в Україні»; Державних стандартів вищої освіти, Концепції мовної освіти в Україні, Концепції державної мовної політики в Україні) є ще одним свідченням про своєчасність дослідження Ю. М. Короткової.

Відзначимо достатній ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації. Він забезпечений чітким визначенням мети, завдань, об'єкту, предмету, хронологічних меж дослідження, використанням широкого методологічного інструментарію й комплексу дослідницьких методів, багатою й різноманітною джерельною базою, основу якої складають автентичні джерела. Авторкою опрацьовано 769 джерел, які відображають різні аспекти обраної теми, з яких 457 – іноземною мовою.

Жодних сумнівів не викликає наукова новизна дослідження та практична значущість одержаних результатів. У дисертаційній роботі вперше в широких хронологічних межах здійснено цілісне ретроспективне дослідження розвитку теорії та практики підготовки філологів в університетах Греції другої половини XX – початку XXI століття. У дисертації правомірно розкрито доцільність застосування загальнонаукових методологічних підходів (історіографічного, історико-педагогічного, системного, синергетичного, культурологічного, лінгвокультурологічного, компетентнісного, особистісно-діяльнісного, акмеологічного, аксіологічного) до дослідження проблеми підготовки філологів, що дозволило Ю. М. Коротковій врахувати залежність підготовки філолога від політико-економічних та соціокультурних чинників розвитку суспільства та водночас розглядати названу підготовку як таку, що здатна до саморозвитку, врахувати зв'язок мови і мислення, мови і культури, мовної освіти і мовної політики, здатність особистості студента-філолога до саморозвитку і самовдосконалення.

Значну увагу авторкою приділено визначенню теоретико-методологічних засад дослідження. На основі різноаспектного аналізу, узагальнення, систематизації праць провідних учених-педагогів, лінгводидактів, а також із

урахуванням методологічних підходів авторкою кваліфіковано розкрито сутність ключового поняття «підготовка філологів», яке тлумачиться як: цілісна складна багатофункціональна відкрита система, що складається з відносно автономних та водночас взаємопов'язаних підсистем, характеризується складними ієрархічними зв'язками, керованістю і водночас здатністю до саморозвитку; як цілеспрямований, особистісно орієнтований процес, що здійснюється в ході здобуття філологічної освіти і має за мету формування фахівця зі сформованою системою цінностей, високим рівнем загальнокультурної, мовно-літературної, інформаційно-технологічної, а в разі необхідності і психолого-педагогічної, методичної підготовки, здатного до творчості, співпраці, міжкультурного спілкування, саморозвитку та самовдосконалення.

Як позитивний чинник підкреслимо те, що при аналізі провідних дефініцій дослідження, які Ю. М. Короткова вдало об'єднала в три групи, вона звернула увагу на наявність різних поглядів українських і грецьких науковців на їх тлумачення. Спільне і відмінне в розумінні основних дефініцій ученими обох країн переконливо представлено в узагальнюючій таблиці «Співвіднесеність головних дефініцій дослідження в українській та грецькій науці».

Безумовно цінним, на наш погляд, є укладений авторкою «Греко-український словник педагогічних та лінгводидактичних термінів», поданий у Додатках до роботи.

Не викликає принципових заперечень представлений дисертанткою узагальнений опис генези підготовки філологів в університетах Греції із дотриманням хронології поданих фактів.

З урахуванням політико-економічних та соціокультурних зрушень у країні, особливостей освітньої політики офіційної влади, мовної політики держави, рівня розвитку грецької лінгвістичної та психолого-педагогічної науки та впливу неї зарубіжної наукової думки, змін, що відбувалися у формуванні мети, в змісті, методах, формах і засобах підготовки філологів,

дисертанткою переконливо обґрунтовано три етапи розвитку теорії та практики підготовки філологів в університетах Греції у другій половині ХХ – початку ХХІ століття, а саме: перший етап (1951-1980 рр.) – етап домінування мовно-літературного складника у підготовці філологів з переважанням консервативних підходів до її забезпечення; другий етап (1981-1998 рр.) – етап запровадження комунікативного підходу у процес підготовки філологів у поєднанні з розширенням психолого-педагогічного складника; третій етап (1999-2010 рр.) – забезпечення підготовки філологів на основі рівноцінного поєднання наукового, психолого-педагогічного, методичного і практичного складників.

Ю. М. Короткова всебічно схарактеризувала соціокультурні, економічні й політичні чинники, що впливали на розвиток підготовки філологів. Цінною є систематизація внеску грецьких науковців у розвиток проблеми підготовки філологів в університетах у межах кожного з виділених етапів, а саме: визначення ними сутності, структури, мети і завдань, змісту, методів, форм і засобів підготовки філологів; обґрунтування теорії навчання мови та літератури; пошук шляхів удосконалення психолого-педагогічної та методичної підготовки майбутніх учителів-філологів; обґрунтування сутності і значення педагогічної практики, методу мікровикладання, підготовки вчителів-менторів. На схвалення заслуговує й узагальнення досвіду підготовки філологів в університетах Греції за такими напрямками: зміни у формулюванні мети і завдань підготовки філологів; зміни у формуванні змісту підготовки, зміни в методах, формах і засобах підготовки фахівців; зміни в організації педагогічної практики.

Позитивним вважаємо виділення переваг і недоліків в підготовці філологів на кожному етапі. До переваг роботи можна віднести й накреслені шляхи використання грецького науково-педагогічного досвіду підготовки філологів у навчально-виховному процесі закладів вищої освіти України.

Докторське дослідження Ю. М. Короткової відрізняється вагомим практичним значенням, яке полягає в тому, що фактичний матеріал і теоретичні

висновки дисертаційної роботи можуть слугувати імперативами для удосконалення підготовки філологів у системі вищої освіти України. Підкреслимо, що здобуте дисертантом нове знання важливе для поглиблення розуміння історичних процесів у національній освіті, зокрема філологічній. Теоретичні положення та практичні напрацювання можуть бути використані в процесі викладання педагогічних і методичних дисциплін («Педагогіка», «Історія педагогіки», «Порівняльна педагогіка», «Методика навчання рідної мови», «Методика навчання іноземної мови», «Лінгводидактика»); для оновлення змісту лекційних і практичних занять; в організації педагогічної практики у закладах вищої освіти; у процесі написання курсових і магістерських робіт; у розробці навчальних програм; у створенні навчальних посібників. Монографія та навчальні посібники можуть бути використані в навчальному процесі закладів вищої освіти.

Заслуговує на схвалення, що авторкою вперше із сучасних методологічних позицій здійснено цілісний ретроспективний аналіз проблеми підготовки філологів в університетах Греції (друга половина ХХ – початок ХХІ століття); окреслено грецьку та вітчизняну історіографію проблеми дослідження та виокремлено напрями вивчення питань підготовки філологів в університетах Греції; здійснено порівняльний аналіз теоретичних положень у працях вітчизняних і грецьких науковців щодо сутності базових понять дослідження; проаналізовано генезу та науково обґрунтовано етапи розвитку проблеми підготовки філологів в університетах Греції у визначених хронологічних межах; систематизовано внесок грецьких науковців у розвиток проблеми підготовки філологів в університетах у межах кожного з виділених етапів; узагальнено досвід підготовки філологів в університетах Греції на кожному етапі; накреслено шляхи використання грецького науково-педагогічного досвіду підготовки філологів у навчально-виховному процесі закладів вищої освіти України; уведено до наукового обігу значну кількість (330) невідомих та маловідомих документів, окремих фактів, теоретичних положень, пов'язаних з розвитком та сучасним станом теорії і практики підготовки філологів в

університетах Греції; уведено українські еквіваленти грецьких понять, які визначають специфіку підготовки філологів, що полегшує розуміння їх змісту при аналізі науково-педагогічної та лінгводидактичної літератури Греції; уточнено основні дефініції досліджуваної проблеми: «підготовка філолога», «мовна освіта»; конкретизовано напрями вивчення проблеми дослідження в грецькій і вітчизняній історіографії.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в розробці та впровадженні навчально-методичного комплексу «Аудіювання новогрецькою мовою» (гриф МОН України) та навчальних програм з основної іноземної мови (новогрецької) для студентів I-III курсів та студентів ОКР «Спеціаліст», «Магістр» спеціальності «Мова та література (новогрецька)»; навчального посібника «Освіта в Греції: від античності до сучасності», що може використовуватись студентами педагогічних спеціальностей під час засвоєння дисциплін «Історія педагогіки», «Порівняльна педагогіка».

Отже, є підстави вважати, що докторська дисертація Ю. М. Короткової має безперечну наукову новизну та практичне значення. Матеріали дослідження широко апробовані автором на міжнародних, всеукраїнських та регіональних конференціях та семінарах. Автореферат адекватно відображує зміст і основні результати дисертаційного дослідження знайшли достатньо повне відображення в 55 наукових працях, з них 53 написано без співавторів.

У порядку наукової дискусії вважаємо за доцільне висловити певні міркування та зауваження:

1. Позитивно оцінюючи ґрунтовно представлену джерельну базу дослідження, водночас визиває сумніви доцільність виокремлення авторкою історіографії дослідження в самостійний розділ, що призвело, по-перше, до присутності в роботі окремих повторів (с. 23 та с. 91, с. 30 та с. 206 та ін.), а по-друге, до невиправданої суперечливості у виділенні етапів, а саме: з одного боку, на основі вивченої грецької науково-педагогічної літератури з проблем підготовки філологів, авторка визначає за хронологією два етапи (з 1950 по 1980 рр. – до членства Греції в Європейському Союзі та після 1980 р. – у період

членства Греції в ЄС (с.60), а, з іншого, з урахуванням критеріїв, обґрунтованих в роботі, три етапи (с. 163), де перші етапи за часом збігаються, а другий (після 1980 р.) авторкою розділяється вже на два (1981-1998 рр. та 1999 – 2010 рр.).

2. З цим зауваженням пов'язане й друге, що стосується ігнорування Ю. М. Коротковою при дослідженні питання підготовки філологів в університетах Греції проблеми періоду кінця XIX – початку XX ст., яка розпочала історіографічний аналіз тільки з 1950-х років. Таким чином, з поля зору випав аналіз стану дослідженості зазначеної проблеми на попередніх етапах, які, безумовно, впливали на характер її розвитку.

3. Характеризуючи обґрунтовані етапи, авторка залучає теоретичний і практичний матеріал професійної підготовки філологів України з метою виявлення спільних з університетами Греції за характеристикою провідних тенденцій у підготовці філологів, але виявлення та критичний аналіз досвіду українських освітян в дослідженні носить фрагментарний характер і не завжди відображує усіх відмінностей. Зрозуміло, що ґрунтовний компаративний аналіз виходить за межі дослідження, проте слід було б зосередитись на більш поглибленому аналізі певних недоліків, труднощів та здобутків підготовки філологів в університетах України на сьогоднішньому етапі, що лише сприяло би детальному визначенню прогресивних ідей підготовки філологів в Греції для творчого використання в сучасних українських вишах.

4. У роботі авторка всебічно проаналізувала, яким чином забезпечувалась загальна психолого-педагогічна і методична підготовка вчителів-філологів, утім, вважаючи на те, що ключовою метою вивчення мови визначається становлення духовно розвиненої особистості, здатної до налагодження комунікації та взаємодії, толерантної до поглядів інших, невикористано невисвітленим залишилось питання щодо підготовки майбутніх учителів до виховної діяльності, роботи з громадськістю.

5. Уважаємо, що дисертаційне дослідження тільки виграло б за умови систематизації досвіду організації самостійної роботи майбутніх філологів, бо

саме зазначеній роботі на сучасному етапі відводиться важлива роль у професійній підготовці фахівців.

Проте висловлені зауваження та побажання мають переважно дискусійний характер, не є принциповими та суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку докторської дисертації Короткової Юлії Михайлівни.

Висновок

Дисертація «Теорія і практика підготовки філологів в університетах Греції другої половини ХХ – початку ХХІ століття» є самостійним, завершеним дослідженням, що має теоретичне і практичне значення і заслуговує позитивної оцінки. Рукопис дисертації і автореферат оформлені відповідно до вимог пп. 9, 10, 12-14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року, а її автор, Короткова Юлія Михайлівна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
проректор з науково-дослідної роботи
та міжнародної діяльності
Харківської державної академії
дизайну і мистецтв

О. В. Гончар